

V. Trestní právo důchodkové.

Trestní zákoník důchodkový nedopouští rovněž omluvy z neznalosti práva (§ 13).

Normy jurisdikční.

Jurisdikční normy obsahují zákonná ustanovení o obvodu působnosti a o příslušnosti soudů; dělí se na civilní jurisdikční normy, které se týkají občanských právních záležitostí, a na vojenské jurisdikční normy, jež vztahují se na působnost vojenských soudů.

I. Civilní jurisdikční normy.

1. Objem. Platné civilní jurisdikční normy upraveny jsou patentem ze dne 20. listopadu 1852 č. 251 ř. z. a platí ve všech zemích v říšské radě zastoupených, dále též ve příčině vojenských osob jak v činné službě tak i mimo ni, jakož i ve příčině aeráru v záležitostech vojenství (§ 9 zák. ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z.). Pro Dalmacii vydány byly zvláštní jurisdikční normy patentem ze dne 20. listopadu 1852 č. 261 ř. z., které však až na nepatrné výjimky srovnávají se s jurisdikčními normami pro statní země rakouské. Předpisy civilních jurisdikčních norem platí též pro soudy konsulární (§ 8 nař. ze dne 31. března 1855 č. 58 ř. z.). Z ustanovení jurisdikčních norem vyjmut jest soud nejvyššího dvorního maršálka, pro který vydána byla zvláštní ustanovení (čl. V. vyhl. pat. k civ. jur. norm. a čl. III. vyhl. pat. dalm. jur. nor.) (viz čl. Soud nejvyššího dvorního maršálka). Jurisdikční normy netýkají se úmluv s cizími státy ve příčině soudnictví uzavřených (čl. XII. cit. vyhl. pat. a čl. VIII. dalm. jur. nor.). Řadou pozdějších zákonů vydaných o zvláštních sporech právních byly jurisdikční normy ještě dále pozměněny, resp. doplněny, zvláště řízením bagatelním, upomínacím a směnečným, dále řízením o prohlášení za mrtva, řádem knihovním (amortisace starých pohledávek a soud žaloby o správu), konkursním řádem, řízením ve věcech nesporných a j. v.

2. Rozdělení. Civ. jur. normy z roku 1852 dělí se na 6 dílů; první díl pojednává v §§ 1—12 o soudnictví vůbec a uvádí tyto všeobecné zásady:

a) Soudy mají z úřední povinnosti strany odmítnouti, je-li nepřislušnost jejich zřejmá, a to *a*) když sice dotyčná záležitost před soud náleží, avšak dožádaný soud ve příčině osob nebo předmětu zřejmě jest nepřislušným a *β*) jsou-li příslušnými úřady politické, jako při osobození si šlechtictví, expropriaci, ve příčině nároků na náhradu škody při věcech poštovnímu úřadu k dopravě svěřených (řád pošty jízdní ze dne 12. června 1838 sb. z. s. č. 280, § 45), ohledně privilegií, dále ohledně nároků na náhradu za zvířata na úřední rozkaz zabitá dle zákona o dobytčím moru (vyjma vzteklinu), rovněž při sporech o závazcích týkajících se účelů kulturních; před úřady politické náleží dále nároky o náhradu škody způsobené zvěří nebo honbou, vyměření poplatků schovacích, všechny záležitosti týkající se užívání a bránění se vodám, spory a pojistné mezi majiteli závodů a bratrskými pokladnami i jich příslušníky, žaloby silničních stavebních orgánů, spory, jež dle zvláštních ustanovení výhradně přísluší před soudy rozhodčí (nemocenské pokladny, ústavy pojišťovací).

b) Nesezná-li nepřislušnost soud sám, může žalovaný nepřislušnost soudu namítati (§ 2).

c) V řízení ve věcech nesporných musí soudce v každém případě z úřední povinnosti příslušnost svoji zkoumati (§ 2 pat. ze dne 9. srpna 1854, rovněž při zahájení konkursu).

d) Každý soud jest ve příčině záležitostí naň vznesených až do jejich ukončení příslušným (§ 6).

Druhý díl jur. nor. jedná o řízení ve věcech sporných, o řízení nalézacím a vykonávacím; §§ 73—75 byly zrušeny konkursním řádem: §§ 58—61 a 193.

Třetí díl obsahuje ustanovení o řízení ve věcech nesporných, čtvrtý díl příslušnost soudů 2. a 3. stolice.

II. Vojenské jurisdikční normy (zák. ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z. a zák. ze dne 11. června 1884 č. 98 ř. z. o působnosti soudů vojenských, zák. ze dne 2. dubna 1885 č. 93 ř. z. o vykonávání soudnictví nad zemskou obranou) (viz čl. Soudnictví vojenské).

III. Nová jurisdikční norma (zák. ze 8. srpna 1895 č. 111 ř. z. a úv. zák. ze dne 1. srpna 1895 č. 110 ř. z.). Zpráva stálého výboru sněmovny poslanecké uvádí ve svých motivech: Co se týká otázky, jaké soudní orgány mají býti povolány k vykonávání nového soudního řádu, jaká má býti jejich příslušnost a jak se má dle toho celý organismus soudní tříditi, musíme k tomu přihlížeti, že reforma soudního řádu vládou zamyšlená předpokládá dnešní rozdělení a teritoriální organizaci soudů. Třeba by se také theoreticky snadno dalo dokázati, že by logicky a dle principu přiměřenosti ve vládních návrzích vytčeného mělo se složení soudů přispůsobiti řízení a nikoli naopak, jak stalo se svého času ve Francii se správou země při zavedení code de procedure — dají se přece u nás uvésti závažné důvody pro to, aby dnešní organizace soudů byla ponechána.

Příslušnost soudní jest věcí tak ustálenou, že by nové řízení mnohem tíže se ujalo, kdyby měly zároveň nastoupiti úplně nové jurisdikční normy a značnější změna osob, nehledě ani k tomu, že nové teritoriální rozdělení u nás z důvodů, kterých netřeba uváděti, s mnohem většími obtížemi jest spojeno než jinde. V roztržidění soudů zúčastněna jest u nás celá řada státních a autonomních svazků, tak že by radikální změna vedla k důsledkům nepřemožitelným. Konečně dlužno sobě i toho všimnouti, že by všeobecné rozmnožení soudů první a druhé instance vyvolalo značných obětí finančních, kterých stát v době přítomné přinést nemůže.

Nová jurisdikční norma dělí se na 3 díly: první díl jedná o soudnictví vůbec a obsahuje 3 části; prvá část pojednává o soudech a soudních orgánech a uvádí tyto novoty:

1. Ve věcech obchodních a námořských zřízeny budou zvláštní soudy okresní (§ 2) (viz čl. Soudy okresní).

2. O odvoláních z rozsudků a nálezů soudů okresních rozhodují ve druhé stolici soudy krajské a zemské, ve věcech obchodních a námořských soudy obchodní, ve věcech horních senáty horní u soudů krajských a zemských (§ 3).

3. Směnečné rozkazy platební a zjišťovací vynáší soudce sborového soudu zvláště za tím účelem ustanovený (§ 7 posl. odstavec).

4. Výkony exekuční mohou při jednotlivých soudech dle potřeby předsebráti zvláštní úředníci vykonávací (§ 17).

5. Úředníci vykonávací, jakož i představení a ředitelové soudní kanceláře musí se vykázáti odbytou střední školou a ve příčině úřední

své činnosti podrobiti se zvláštní zkoušce. Úředníci vykonavací musí mimoto položit kauci (§ 18).

Druhá část pojednává o odmítnutí soudců a část třetí o příslušnosti (viz příslušné zvláštní články).

Druhý díl jedná o řízení ve věcech sporných ve dvou částech: 1. věcná příslušnost, 2. místní příslušnost.

Třetí díl obsahuje řízení ve věcech nesporných. Zvláště povšimnutí hodno jest nové stanovení, že ku povolení dobrovolného rozvodu, jakož i k rozloučení dle § 133 o. o. z. povolán jest onen soud okresní, jenž jest příslušným soudem manžellovým (§ 114), dále že ku projednávání nesporných záležitostí fideikomisních, ač není-li ohledně jednotlivých fideikomisů jiná instance ustanovena, onen krajský neb zemský soud jest příslušným, k němuž náležel zakladatel fideikomisu v době své smrti; uhasne-li fideikomis smrtí posledního držitele, přísluší ohlášení o tom soudu fideikomisnímu, a to též tehdy, když soud fideikomisní není zároveň soudem pozůstalostním (§ 116) (viz čl. Řízení pozůstalostní).

Notářství.

A) Notáři.

I. Pojem.

Notáři jsou osoby státem jmenované a státem ověřené, za jichž pomoci a intervence dle zákona písemně prohlášené vůli stran zajistiti se má moc průvodní. Dle rakouského notářského řádu jsou notáři osoby státem zřízené a veřejně ověřené, aby dle zákonných ustanovení o právních prohlášeních a jednáních, jakož i o skutečnostech, z kterých práva odvozována býti mají, veřejné listiny vyhotovovali a sepisovali, potom aby listiny stranami jim svěřené uschovali a peníze i cenné papíry přijímali, by je pak buď třetím osobám vydali, nebo u úřadu složili. Notáři působí dále také jako soudní komisaři a jako zástupcové v řízení nesporném částečně i sporném.

II. Dějinný vývoj.

Již starý Řím znal zvláštní třídu, tabelliones, t. j. veřejné písaře, kteří po živnostensku zřizovali listiny, které však neměly žádné moci průvodní; jejich činnost byla spíše identická s dnešními veřejnými písaři v Itálii, kteří na ulici svůj stůl postaví a na požádání listy a listiny sepisují. V době křesťanské jeví se toto následkem jich úředního použití se strany církve jako předchůdcové středověkých »notarii« a francouzských »notaires«. Za císařů římských a byzantských vyskytují se tak zv. písaři tajní, kteří byli voleni z osob stavu vznešeného. Za Konstantina Velikého bylo jich užíváno jako říšských kancléřů, kteří při důležitých státních záležitostech psali protokoly. Ve třetím století byli od papežů z tabellionů brány osoby, které měly za úkol sepisovati dějiny mučedníků, potom jednání sněmů, rozmluvy atd. Notáři ve smyslu moderním povstali v Itálii teprve za doby Karolingů. Od té doby totiž zřizovali jmenovaní tabelliones o soudních jednáních listiny, kterýmž jistá věrohodnost přiznána byla. Na tomto základě vytvořilo se notářství v Itálii v dnešním smyslu a již na konci XII. století byl jeho vývoj ukončen; ku vykonávání tohoto úřadu bylo třeba pro dotyčnou osobu císařské nebo papežské autorisace; úkol notářů záležel ve vyhotovování listin, smluv a jiných spisů spadajících do různých oborů právních; tyto listiny tvořily nejen následkem jim propůjčené veřejné víry plný důkaz o právních jednáních v nich obsažených, nýbrž byly